

Primjena Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima na opis filmske građe

Suntešić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:106131>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-12-05**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository of evaluation works](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti

Marija Suntešić

**Primjena Pravilnika za opis i pristup građi u
knjižnicama, arhivima i muzejima na opis filmske
građe**

Završni rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti

Preddiplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti

Marija Suntešić

**Primjena Pravilnika za opis i pristup građi u
knjižnicama, arhivima i muzejima na opis filmske
građe**

Završni rad

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marija Suntešić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Primjena Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima na opis filmske građe** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 14. listopada 2020.

Sadržaj

Sažetak	1
Uvod	2
Projekt „Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju“	3
Povijest projekta	3
Prikaz Projekta	4
Opis filmske građe	7
Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama	8
Filmske zbirke i arhivi u svijetu	9
Filmski arhivi i zbirke Hrvatskoj.....	10
Filmske zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama	11
Skupine filmskih vrsta	12
Istraživanje	14
Stvarni prikaz jedinice građe	14
Identifikacija građe	15
Predmet	16
Materijalni opis jedinice građe	17
Primjer opisa filma Breza	18
Opis nakladničke cjeline filma Breza.....	20
Opis tekstnog priloga filma Breza	20
Zaključak	22
Literatura	23
Rules for resource description and access in libraries, archives and museums	25
Summary	25

Sažetak

Rad donosi prikaz projekta za izradnju nacionalnog pravilnika za katalogizaciju pod nazivom „Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima“ (Pravilnika KAM) koji će se u ovom radu primijeniti na opis filmske građe. Cilj je rada prikazati mogućnosti primjene Pravilnika KAM na opis filmske građe. Svrha je rada istražiti je li novi nacionalni pravilnik za katalogizaciju primjenjiv na opis filmske građe te uočiti je li taj opis uz pomoć Pravilnika moguć u odnosu na primjenu uobičajenih elemenata opisa filmske građe prema ISBD-u, koji su mogući nedostaci Pravilnika u području opisa filmske građe, kao i to propisuje li Pravilnik elemente opisa koji do sada nisu bili uobičajeni i primjenjivi, ali pridonose boljem opisu.

U prvom dijelu rada prikazat će se Pravilnik za opis i pristup građe u knjižnicama, arhivima i muzejima, uključujući opis projekta „Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju“, kao i strukturu i sadržaj samog Pravilnika.

Nadalje, u drugom dijelu rada, slijedi opis filmske građe i njene temeljne značajke.

U istraživačkom dijelu rada filmska građa će se opisati prvo pomoću ISBD-a te nakon toga uz pomoć „Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima“ i time kako bi se istražile mogućnosti primjene toga Pravilnika na opis filmske građe.

Istražit će se je li „Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima“ primjeren za opis filmske, jesu li u Pravilniku zastupljeni svi potrebni elementi opisa, odnosno jesu li Pravilnikom propisani i neki dodatni elementi koji se mogu koristiti za opis filmske građe, a pridonijeti će ili lakšem pronalasku filmske građe u katalogu ili boljem razumijevanju kataložnog zapisa.

Ključne riječi: nacionalni pravilnik za katalogizaciju, filmska građa, kataložni zapis, Pravilnik KAM

Uvod

Knjižnice su u prošlosti bile prostor za obrazovanje, edukaciju, prostor koji je nudio informacije o svemu što nas okružuje. U današnje se vrijeme mladi sve više okreću Internetu, društvenim stranicama i svemu onome što iste nude. Razvojem tehnologije i knjižnice u svijetu su se modernizirale i svoje prostore ispunile građom koja je potrebna za suvremeni način života. Knjižna građa koja je bila i jedina građa u prošlosti sada je dobila i svoju konkurenciju u naprednoj evoluciji tehnologije, neknjižnu građu. U neknjižnu građu pripada i audiovizualna građa koja je i tema ovog rada, točnije filmska građa koja je u današnje vrijeme sve poznatija tema.

Prvi dio ovog rada obuhvatit će *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*, gdje će biti opisan sam Projekt Pravilnika za katalogizaciju. Od povijesti kataloga u svijetu gdje se nastojalo napraviti jedan „sustav“ za sve ustanove do same realizacije Projekta i završetka rada na Pravilniku.

Drugi dio rada prikazuje opis filmske građe, filmskih arhiva i zbirki. Filmska građa kao novija građa koja se razlikuje po filmskim rodovima, vrstama i stilovima. U radu će se spomenuti filmski arhivi kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Nakon toga bit će prikazane i filmske zbirke i njihova izgradnja u knjižnicama uz sve probleme na koje nailaze knjižničari tijekom nabave filmova i slično.

U zadnjem dijelu rada bit će prikazano je li Pravilnik za opis i pristup građu knjižnicama, arhivima i muzejima primijenjen za filmsku građu. To će biti prikazano elementima iz kataloga koji će biti provedeni prema navedenim elementima koji se nalaze u Pravilniku.

Projekt „Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju“

Povijest projekta

U Hrvatskoj postoje tri faze razvoja kataloga. Prva faza, sa svojim početkom do 1970-ih godina, poznatija je prema Evi Veroni i njezinom Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga prema kojem se nadalje učvršćuje teorija tadašnjih kataloga u namjeri da se ujednače svi opisi u katalozima i razmijene bibliografski podaci kako na nacionalnoj razini tako i na međunarodnoj.¹ U drugoj fazi nastanka kataloga, u razdoblju do 1990-ih godina, dolazi do uporabe strojno čitljivog formata, odnosno do postavljanja hrvatskih kataložnih pravila u strojno čitljivim formatima kako bi se ta ista pravila mogla pojaviti u online okruženju.²

Početkom 1990-ih godina počinje razvoj računalnih tehnologija, Interneta, komunikacijskih tehnologija, informacijskih tehnologija te sve to zahtjeva prvenstveno vezu među digitalnim dokumentima, a time i potrebu za mrežnom stranicom kataloga na Internetu. Ovime započinje treća faza kataloga. Postoje i čimbenici četvrte faze, no još se nije skroz prešlo na nju. Riječ je u ovoj fazi o semantičkom webu, točnije Resource Description Framework (RDF), koji služi kako bi računala razumjela sve informacije na webu. Koristeći semantički web otvara se mogućnost povezanosti podataka na webu.

Tijekom svih navedenih faza Pravilnik i priručnik se počeo modernizirati i time dolazi do sve više do diplomskih radova, znanstvenih radova, doktorskih i drugih. Uz sve skupove i konferencije obilježena je i 100. godišnjica rođenja Eve Verone – autorice hrvatskih kataložnih pravila. Na konferenciji su objavljena pravila, njihov razvoj i preradba. Uz taj prikaz, predstavljena su i pravila drugih pravilnika na međunarodnoj razini. Talijanska kataložna pravila pod nazivom REICAT i anglo-američka kataložna pravila, čiji je naziv RDA.³

Nakon svih faza razvoja kataložnih pravila, potrebno je i navesti Komisiju za katalogizaciju

¹Nacionalni pravilnik za katalogizaciju URL:<http://npk.nsk.hr/pravilnik/o-projektu/>(2020-06-03)

² Nacionalni pravilnik za katalogizaciju URL:<http://npk.nsk.hr/pravilnik/o-projektu/>(2020-06-03)

³ Nacionalni pravilnik za katalogizaciju URL:<http://npk.nsk.hr/pravilnik/o-projektu/>(2020-06-03)

Hrvatskog knjižničarskog društva⁴ koja je, uz svoje zadaće, organizirala zadaće, partnere i radove oko pravila.

Zbog već iskazane potrebe razmjene iskustava i znanja svih baštinskih stručnjaka i njihovih postignuća u području konceptualnih modela i međunarodnih standarda dovelo je do pisanja Strateškog plana: 2013. – 2015. Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu, kako bi se uvrstio u razvoj kataložnih pravila.⁵ Na temelju toga Knjižnica 2013. godine osniva Program „Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju, i time poziva na surađivanje Hrvatsko knjižničarsko društvo, Muzejski dokumentacijski centar, Odsjek za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku i Hrvatski državni arhiv.⁶ Rezultat je bio nacrt Sporazum o suradnji na izradi nacionalnog pravilnika za katalogizaciju 2013. godine.

2013. godine uz sve navedene partnere pridružuju se muzejski i arhivistički predstavnici gdje se ubrzo nakon toga zaključuje i dovodi do Sporazuma o suradnji na izradi nacionalnog pravilnika za katalogizaciju koje su potpisali sve gore navedene ustanove. Nositelj je ovog projekta Nacionalna i sveučilišna knjižnica.

Prikaz Projekta

Ovaj Program ima za cilj izraditi pravilnik za katalogizaciju pomoću kojeg će knjižnice, arhivi i muzeji na istom mjestu moći pronaći i time i odrediti uvjete za opis, identifikaciju i pristup svim jedinicama građe.⁷

Prije samog početka izrade Pravilnika potrebno je bilo analizirati je li uopće moguće povezati tri naizgled različite ustanove. Tako se SWOT analizom zaključilo kako su ustanove kompatibilne, kako se njihov sadržaj može povezati i mogu stvoriti zajedničke informacijske usluge.⁸ Nakon analize u kojoj su zaključene sve potrebne domene za izradu jednog Pravilnika za tri različite ustanove te za to su potrebni konceptualni modeli. Konceptualni

⁴ Nacionalni pravilnik za katalogizaciju URL: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/o-projektu/> (2020-06-03)

⁵ Katić, Tinka. Rad na Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Mirna Willer : Festschrift / urednice Tinka Katić i Nives Tomašević. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2020. Str. 211-226. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1> (2020-08-27)

⁶ Katić, Tinka. Rad na Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Mirna Willer : Festschrift / urednice Tinka Katić i Nives Tomašević. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2020. Str. 211-226. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1> (2020-08-27)

⁷ Katić, Tinka. Rad na Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Mirna Willer : Festschrift / urednice Tinka Katić i Nives Tomašević. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2020. Str. 211-226. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1> (2020-08-27)

⁸ Nacionalni pravilnik za katalogizaciju URL: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/o-projektu/> (2020-06-03)

modeli na kojima se temelji izrada pravilnika su: CIDOC Conceptual Reference Model (CIDOC CRM), IFLA Library Reference Model (IFLA LRM), Records in Contexts (RiC).⁹

Prema dokumentu IFLA-e Izjava o međunarodnim kataložnim načelima¹⁰ iz 2009. godine se temelje načela Pravilnika.²

Opća načela Pravilnika koja će biti navedena su ista onima za sve međunarodne kataloge, popisane od strane IFLA-e.

Prvo je načelo *načelo primjerenosti*. Ovo načelo uzima u obzir korisnika koji je ujedno i najbitniji faktor svakog kataloga te prema njemu se opisi i oblici imena prilagođavaju. Drugo načelo je načelo *opće uporabe* koje nalaže da normalizirani rječnik treba biti podudaran s rječnikom samog korisnika. Sljedeće je načelo načelo *prikazivanja* koje nalaže da opisi entiteta trebaju biti temelj za opise i nadzirane oblike imena. Načelo *točnosti* temelji se na tome da svaki entitet treba biti istinito prikazan. Načelo *dostatnosti i nužnosti* navodi kako za potrebe korisnika i jedinstvenu identifikaciju entiteta je potrebno predstaviti određene elemente opisa i oblike imena za pristup kako bi se olakšalo korisnicima. Svaki podatkovni element treba biti valjan i bibliografski, odnosno treba biti značajan, što dovodi do načela *značajnosti*. Sljedeće je načelo *ekonomičnost* koje nalaže da ako postoje razni načini do dolaska do cilja da je najbolje iskoristiti način koji ima manji trošak i jednostavan pristup. Veća ujednačenost se postiže *ujednačenosti i normizacijom*, drugim riječima, izrada pristupnica treba biti normirana u mjeri i opsegu koja je moguća.¹¹ Tako se poboljšava dijeljenje bibliografskih podataka. Zadnje načelo nalaže da treba postojati skup pravila imena entiteta nadziranih oblika i opisa građa, načelo *integracije*.

Na početku same izrade Pravilnika on treba imati izrađen nacrt logičke strukture Pravilnika koji je temeljen na međunarodnim standardima AKM zajednice i potrebama korisnika na zadatke samog kataloga, koji bi došli kao rezultati analize. Za objavljivanje i održavanje Pravilnika potrebna je metodologija i izrada specifikacije potrebne za nabavu IT podrške. Već spomenuta IT podrška mora konstantno pratiti proces nastanka teksta, zatim objavljivanje konačnog teksta u elektroničkom i tiskanom obliku te mora imati mogućnost nadzora korištenja elektroničkog oblika, prostora za mapiranje i drugo.

⁹ Katić, Tinka. Rad na Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Mirna Willer : Festschrift / urednice Tinka Katić i Nives Tomašević. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2020. Str. 211-226. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1> (2020-08-27)

¹⁰ IME ICC: IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003-Pretoria 2007. Statement of international cataloguing principles (2009), <http://www.ifla.org/publications/statement-of-international-cataloguing-principles>. Hrv. prijevod: Izjava o međunarodnim kataložnim načelima, http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf (2020-06-03)

¹¹ Nacionalni pravilnik za katalogizaciju. URL: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/opseg-svrha-i-upotreba-pravilnika-te-ciljevi-i-nacela-izrade/> (2020-06-03)

Kako bi se Pravilnik počeo upotrebljavati od strane korisnika kojima je potreban, potreban mu je logo, mrežna stranica, informativni materijali poput letaka, brošura, zatim potrebno je i predstavljanje samog projekta na raznim konferencijama, skupovima, predavanjima.

Sam opseg ovog Pravilnika je osebujan samim time što ima fokus na tri baštinske ustanove. To bi konkretno značilo da svaka jedinica građe treba imati opis te svaki od njih je različit sam po sebi samim time što su iz različitih ustanova. Razlikuju se kod procesa nastanka, kod konteksta postojanja, gdje neka građa u muzeju je objekt, dok je u arhivu jedinica građe zapisa, zatim vrsta građe unutar pojedine zbirke i standardima određene zajednice. Svaki pojedini opis građe treba i identificirati jedinicu građe kroz njezin sadržaj, medij na kojem se nalazi. Pravilnik, uz identifikaciju jedinice građe, određuje i redoslijed po kojem će se navoditi čimbenici i pomoću ISBD-a, objedinjenog izdanja, preporučuje interpunkciju smjernicama za autorizirane podatke i standardima.

Ovaj je Pravilnik specifičan po tome što treba zadovoljiti sve potrebe svih baštinskih ustanova, muzejsku zajednicu, arhivsku i knjižničnu zajednicu, uključujući potrebe korisnika.¹² Pravilnik ima 7 ciljeva. Prvi cilj mu je odrediti sadržaj podataka i pravila za prikaz istih. Drugi cilj je da standardi semantičkog weba zajedno sa propisima vezanim sa sadržajima podataka trebaju biti usklađeni. Propisi sadržaja podataka moraju točno identificirati i utvrditi entitet opisa, a to su djelo, osoba i izraz. Isto tako treba atribut entiteta biti identificiran kao i entitet opisa, kao i odnosi sa drugim entitetima, vrijednosti rječnika, pravila za podatkovni sadržaj elemenata i strukturu.

Treći cilj ovog Pravilnika je da se izbjegnu norme koje bi mogle zanemariti specifične čimbenike pojedinih zajednica i njihove funkcije. Sljedeći cilj je osiguravanje kategorizacije u svrhu da određena zajednica ima usvojeni jedinstveni oblik kako bi se okupili u katalogu i time se osiguravaju odnosi između entiteta i funkcija usvojenog imena u katalogu. Slijedi cilj u kojem je potrebno da se koriste nazivi koji su u sklopu konceptualnog modela. Potreba je da struktura Pravilnika prati obradu građe od opisa jedinice građe, pristupnica, odnose prema istim i na kraju odnose između pristupnica i opisa. I zadnji cilj bi bio da se jasno istaknu zadatci kataloga čija je prvenstvena svrha zadovoljiti korisnika.

Cilj Pravilnika je jasan no njegova svrha nije mnogo drugačija, dapače mnogo je bitna zbog okupljanja čak tri ustanove. Svrha Pravilnika je osigurati pristup katalogizaciji i u predmetnoj i u deskriptivnoj katalogizaciji i to za sve vrste bibliografskih jedinica.

¹² Nacionalni pravilnik za katalogizaciju. Cilj i načela za izradu pravilnika. URL: <http://npk.nsk.hr/pravilnik/opseg-svrha-i-upotreba-pravilnika-te-ciljevi-i-nacela-izrade/> (2020-06-03)

Pravilnik je namijenjen knjižnicama, muzejima i arhivima i time se temelji na nacionalnoj kataložnoj tradiciji, međunarodnim kataložnim načelima, konceptualnim modelima i standardima. Zbog njegove široke namjene Pravilnik mora zadovoljiti dva zahtjeva. Prvi zahtjev je da mora biti prilagođen razvoju novih tehnologija ponajviše onoj sa otvorenim podacima.¹³ Dok drugi zahtjev nalaže kako treba biti skup zajedničkih pravila kojima će i arhivska i muzejska i knjižnična zajednica moći koristiti svakodnevno.¹⁴

Pravilnik tijekom godina je postao sve opširniji. Tako se u razdoblju između 2014. i 2015. godine radilo na usvajanju načela, određivanju strukture pravilnika, donošenje pravila vezanih za mrežnu stranicu. Do kraja 2018. godine izrađuju se pravila web aplikacije i dolazi do više pozornosti usmjerenoj na samu promociju Pravilnika te je organiziran tečaj, u čijem je sklopu bilo osam radionica za stalno usavršavanje. Do kraja 2020. planira se dovršiti još nekoliko segmenata prema ISBD-u¹⁵ te će se Pravilnik onda objaviti u svojoj standardnoj inačici.

Opis filmske građe

Knjižnice danas, u svojim prostorima, sadrže knjižnu i neknjižnu građu. Knjižna građa podrazumijeva općenito knjige, rukopise, publikacije, članke, kartografsku građu i drugo. Knjižnice u svojim počecima uz knjižnu građu sve više su u svojim knjižničnim zbirkama sadržavale neknjižnu građu odnosno takva vrsta građe bi podrazumijevala građu kojoj je potreban uređaj za prikazivanje istog. No nisu knjižnice u svojim zbirkama kao danas imale ono što se u smatra neknjižnom građom u suvremeno doba. Imale su glazbenu građu i note tj. tiskanu muzikaliju. Sve bržim razvojem tehnologije, tako i filmske industrije dolazi do stvaranja filmskih građa u knjižnicama. Bez obzira na to da knjiga općenito ima najviše u knjižnicama, neknjižna građa postaje sve brojnija zbog svakodnevnog razvoja tehnologije. Uz razvoj tehnologije dolazi i do razvoja Interneta, gdje se uz osobna računala počinju koristiti i elektronički dokumenti kao još jedan novitet u knjižnicama diljem svijeta.

Tako je za ovaj rad bitnija neknjižna građa u koju pripadaju glazbena, vizualna, auditivna građa te audiovizualna građa. Filmska građa, koja je fokus ovog rada, pripada vrsti neknjižne građe odnosno audiovizualnoj građi za čije je korištenje potreban određeni uređaj

¹³ Vukadin,A. (2017.) Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima:načela i struktura. Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture, 20,110-129.

¹⁴ Vukadin,A. (2017.) Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima:načela i struktura. Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture, 20,110-129

¹⁵ Barbarić, Ana. ISBD : Međunarodni standardni bibliografski opis. Objedinjeno izd., 2014. (prijevod). // CROSBI URL: <https://www.bib.irb.hr/760882> (2020-09-11)

za projiciranje. Uz filmove, ovoj građi pripadaju i mikrooblici, videosnimke, vizualne projekcije te zvučne snimke.¹⁶

Film je audiovizualna građa koja se sastoji od slike koji ga prikazuje kao izvorni filmski materijal te se sastoji od tona odnosno tonskog zapisa koji ga tumači sa osnovnom idejom filma.¹⁷

Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama¹⁸

Zbog sve većeg razvoja tehnologije, dolazak audiovizualnih i multimedijških građa u knjižnicu postao je ujednačen broj sa knjižnom građom. Iz istih razloga 1972. godine, UNESCO-ov Manifest¹⁹ zahtijeva potrebu audiovizualne građe u odjelima za odrasle i odjelima za djecu u narodnim knjižnicama.²⁰ Na temelju toga osnovan je Okrugli stol koji se bavi samo ovom vrstom građe. Deset godina kasnije, 1982. dolazi do prvog izdanja IFLA- inih Smjernica. Tako novim uslugama knjižnica 1996. godine Okrugli stol mijenja svoj naziv u Okrugli stol o audiovizualnoj i multimedijškoj građi.²¹ Nacrt po sadašnjim Smjernicama IFLA-ine konferencije 2011. godine predstavljen je u Bostonu gdje je ujedno i primio mnogo prijedloga za njegovo poboljšanje.²² Verzija današnjih Smjernica sastavljena je od izvješća s radionice u Berlinu 2003. godine.²³

Audiovizualna građa posebna je zbog toga što ima i zvučne i vizualne izražaje, upravo iz tog razloga naglo je porasla njihova upotrebljivost. Važnost kod ove građe je što ona ima

¹⁶ Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4565> (2020-09-11)

¹⁷ Mataušić Nataša. Fond filmske građe u Zbirci fotografija, filmova i negativa Hrvatskoga povijesnog muzeja // Informatica museologica, Vol. 31 No. 3-4, 2000. Hrčak URL: <https://hrcak.srce.hr/142831> (2020-06-03)

¹⁸ IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijšku građu u knjižnicama i drugim ustanovama URL: <https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (2020-06-03)

¹⁹ UNESCO-v manifest za narodne knjižnice 1972./IFLA. UNESCO Bulletin for Libraries, vol. XXVI, no. 3, May-June 1972. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/documents/unesco-public-library-manifesto-1972.pdf> (2020-09-15)

²⁰ IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijšku građu u knjižnicama i drugim ustanovama URL: <https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (2020-06-03)

²¹ IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijšku građu u knjižnicama i drugim ustanovama URL: <https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (2020-06-03)

²² IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijšku građu u knjižnicama i drugim ustanovama URL: <https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (2020-06-03)

²³ IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijšku građu u knjižnicama i drugim ustanovama URL: <https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (2020-06-03)

za svoje korištenje potrebu korištenja različitih formata kako bi se prikazala, time knjižničara treba trajno usavršiti za rad sa svakodnevnim novim vrstama formata, različitim korisnicima i njihovim potrebama.

Zbog općenitog velikog opsega ove vrste multimedija dolazi i do velikog opsega smjernica. Nadalje će biti spomenuti neki od pojmova bitnih za ovu vrstu neknjižne građe. Pojam audiovizualan podrazumijeva sliku i zvuk ili u nekom slučajevima i jedno i drugo, dok pojam audiovizualna građa podrazumijeva da je to svaka snimka nekog zvuka sa pokretnim i nepokretnim slikama ili isto tako i jednim i drugim. Sljedeći pojam je multimedija koji označava uvijek dva ili više izričaja na primjer zvuk i sliku te tekst i animiranu grafiku.²⁴ Jedan od pojmova je i interaktivna multimedija koja označava da korisnik multimediju kontrolira na način da kontrolira njen slijed prezentiranja. Posebnost ove građe od drugih je što za njenu upotrebu je potreban nosač. Svaka slika bila ona pokretna ili nepokretna, zvuk i sama multimedija u digitalnom ili analognom obliku se koristi na različitim nosačima.²⁵ Nosači mogu biti mehanički, magnetne vrpce, magnetni disk, fotokemijski nosači i optički nosači.

Filmske zbirke i arhivi u svijetu

Potreba za skladištima za filmovima javlja se krajem 19.st kad je poljski snimatelj i fotograf Bolesław Matuszewski predložio kako je potrebno imati ustanove za filmove i isto tako imao je prijedloge za kako voditi istu ustanovu. UNESCO, godine 1980., predstavlja dokument pod nazivom Recommendation for the safeguarding and Preservation of Moving Images²⁶, koji nalaže kako svaki film treba imati kopiju koja će biti pohranjena i sačuvana u takvoj jednoj ustanovi.

Kao prvi javni filmski arhiv smatra se Staaten Film Central, koji se nalazi u Kopenhagenu te postoji od 1912 godine.

Uz filmske arhive postoje i filmoteke koje nastaju zbog različitosti filmskih vrsta. No najveća razlika između ova dva pojma je to što filmski arhiv može biti usmjeren samo na jednu vrstu filmova, redatelja ili pak zbirkama generalno. Za razliku od filmskih arhiva,

²⁴ IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama
URL:<https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (2020-08-04)

²⁵ IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijскую građu u knjižnicama i drugim ustanovama
URL:<https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (2020-08-04)

²⁶ Recommendation for the Safeguarding and Preservation of Moving Images, General Conference of UNESCO. Beograd, 1980. URL:<http://portal.unesco.org/> (2020-09-10)

filmoteka je prostor koji služi za čuvanje, pohranu, obradu, zaštitu filmskih zbirka.²⁷

Filmski arhivi i zbirke Hrvatskoj

Osnivanjem Kluba kinoamatera u glavnom gradu Republike Hrvatske, 1934. godine, osnovao se i prvi filmski arhiv kojeg su vodili članovi kluba.

U razdoblju od 1917. do 1925. godine u Hrvatskoj taj period je bio značajan u svijetu filmova, konkretno dugometražnih filmova. Ovim razdobljem došlo je do povećanja filmske produkcije. Kratkometražni filmovi nastaju nešto kasnije (od 1927. Do 1960.) te su oni bili edukativnijeg karaktera.

Prema Mati Kukuljici²⁸, koji navodi kako u već u gore navedenom razdoblju (1917. – 1925.) u Hrvatskoj je uništeno ili pak nestalo 25 dugometražnih filmova, što dovodi do velikog nedostatka u hrvatskoj filmskoj baštini.

U Hrvatskoj prvi dugometražni film, čiji je naslov Matija Gubec scenarija Marije Jurić Zagorke te film Arsena Maasa, Brcko u Zagrebu od čega su ostali samo snimke pojedinih prizora.²⁹

1944. godina je kod nas bitna godina jer tada je nastao prvi hrvatski zvučni igrani film, Lisinski za čiju je režiju zaslužan Oktavijan Miletić. Nakon toga slijede brojni drugi filmovi gdje se primjećuje bogatstvo hrvatske filmske baštine. Neki od filmova koji pripadaju bogatstvu hrvatske filmske baštine su: Vlak bez voznog reda Veljka Bulajića iz 1959 studentskih radova Akademije dramskih umjetnosti u Zagrebu sa 299 naslova, Zbirka Hrvatskog filmskog saveza sa 794 naslova, Zbirka „Kršćanske sadašnjosti“ iz razdoblja 1970. - 1977. godine sa 70 naslova, Zbirka Etnološkog zavoda Filozofskog fakulteta u Zagrebu (1931. - 1970. godine), te popratno filmska gradiva za domaći film.³⁰

Uz filmske arhive otvarali su se u narodnim knjižnicama i odjeli sa audiovizualnom građom. Prva narodna knjižnica nakon Domovinskog rata koja je imala odjel audiovizualne

²⁷ Kukuljica, Mato. Zaštita i restauracija filmskog gradiva. Nav. dj., Str. 7.

²⁸ Kukuljica Mato. Hrvatski filmski savez. Pregled aktualnih problema u zaštiti audiovizualnog gradiva. 2005. URL: http://www.hfs.hr/hfs/zapis_clanak_detail.asp?sif=739 (2020-09-10)

²⁹ Stanković Jasna. Filmska građa kao izvor za povijest socijalističkog perioda. // Arhivski vjesnik, Vol. 29 No. 1, 1986. Str. 143. – 152. URL: <https://hrcak.srce.hr/121201> (2020-09-10)

³⁰ Hrvatski filmski arhiv (Hrvatska kinoteka). URL: <http://zagreb.arhiv.hr/hr/hda/fs-ovi/kinoteka.htm> (2020-09-10)

građe je Knjižnica Ivane Brlić Mažuranić u Zagrebu, 1991. godine.³¹ Nakon otvorenja odjela u ovoj knjižnici, mnoge su druge knjižnice otvorile i svoje odjele se audiovizualnom građom. No neke su knjižnice samostalne knjižnice, kao Knjižnica Ivane Brlić Mažuranić koja ima zasebni odjel u sklopu knjižnice, dok su u drugim knjižnicama tehnički te stručno posebne zbirke povezane s ostalom građom.

Filmske zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama

Prema istraživanju³² iz 2014. godine, metodom intervjua se krenulo u istraživanje o filmskim zbirkama u Hrvatskoj. Intervjuiralo se knjižničare te pitanja su se odnosila na rad s filmskim zbirkama. Prema rezultatima se dalo zaključiti kako većina knjižnica ima malu te nekvalitetnu ponudu filmova svojim korisnicima. Što više jedna knjižnica smatra da filmovi objavljuvani na videokasetama – VHS su bili mnogo više kvalitetniji od današnjih filmova koji se nalaze na DVD-u.

Većina knjižnica, vezano uz kvalitetu same filmske zbirke, navodi kako je manjak kvalitetnih filmova i samim time nekvalitetne zbirka. Ponekad je i cijena željenih starih filmova od 15 do 20 kuna no najčešće tih filmova nema na domaćem tržištu.³³ Te su onda knjižnice primorane uzimati filmove iz inozemstva, čak i kad filmovi nemaju prijevoda na hrvatski. Problem generalno je što filmovi koji su antologijski, neamerički te stariji imali su jako malo upita za iste i manju gledanost.

Knjižnice danas svoje filmove nabavljaju od nakladnika, rjeđe u trgovinama ili pak donacija. Filmovi se isto tako mogu odmah preuzeti od autora filma, no to je rjeđa kupnja od one od nakladnika ili trgovačkih putnika koji dolaze u knjižnice. No knjižničari za svoju knjižnicu mogu nabaviti filmove i na sajmovima kao što je Interliber ili na drugim događajima poput Mjesecu hrvatske knjige. Filmovi iz inozemstva koji nisu prevedeni se nabavljaju preko lokalnih knjižara, ne iz inozemstva izravno.

Zaključno je sa cijelim ovim istraživanjem kako hrvatske knjižnice nemaju kvalitetne filmske zbirke. Zbog nedostatka financijskih sredstava je i zaslužno to što nema pravilnika

³¹ Cej Višnja; Grašić-Kvesić Tea; Silić Tomislav. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Vol. 56 No. 4, 2013. URL: <https://hrcak.srce.hr/142385> (2020-09-11)

³² Duić Mirko. Izgradnja raznolikih filmskih zbirki u narodnim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Vol 60. No. 2-3,2017. URL: <https://hrcak.srce.hr/195870> (2020-09-11)

³³ Duić Mirko. Izgradnja raznolikih filmskih zbirki u narodnim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Vol 60. No. 2-3,2017. URL: <https://hrcak.srce.hr/195870> (2020-09-11)

gdje bi pisao iznos koji bi bio za tu svrhu. Jedan od većih problema izgradnji filmskih zbirki je taj, kako je već navedeno, da nema raznolike ponude filmova uz to što se i broj filmova u ponudi smanjuje svakodnevno. Nakladnici koji su sudjelovali u istraživanju potvrđuju kako u zadnje vrijeme samo su igrani filmovi i to holivudski najpopularniji.³⁴ Dalje u članku su navedeni neki od prijedloga kako unaprijedit filmske zbirke ili bar pomoći u rješavanju problema istih. Za problem raznolikosti predlaže se knjižnicama da filmove nabavljaju izravno iz inozemstva. Unatoč tome što su neprevedeni ima ljudi koji na takav način mogu učiti novi jezik i savladati ga. No uz ovaj problem dolazi još jedna gdje knjižničari navode probleme oko zakona sa nabavom i računovodstvom, gdje se isto može pronaći rješenje uz suradnju knjižnica koje bi sve više nabavljale iz inozemstva i tako dobili propise i samim time izmijenile iskustva o boljim nakladnicima. Kod raznolikosti ponude filmova isto se može pomoći tako da se više filmova nudi na DVD-ima, i knjižnice bi uz suradnje na projektima mogle bi si pomoći financijski.

Zbog nedostatka domaćih hrvatskih dokumentarnih filmova isto rezultira manjkom raznolikosti filmskih zbirki. Svakako sa filmskim festivalima, promidžbom i drugim promocijama korisnici mogu postati više zainteresirani za domaće filmove i njihovu potražnju. Dakako, da uz sve ove naizgled nerješive probleme filmske zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama mogu postajati sve veće uz puno različitih vrsta filmova.

Skupine filmskih vrsta

Kod filmske građe razlikujemo tri skupine vrste filmova te jedan podtip. Prva skupina su filmski rodovi, drugi su karakterizacijske vrste te treći su filmski stilovi.³⁵ Tako pod filmske rodove podrazumijevaju se tri temelja filmska roda: igrani filmovi, dokumentarni, eksperimentalni, no mogu biti i kombinacija navedenih. Igrani film je film koji prikazuje različite verzije mogućeg svijeta, dokumentarni film podrazumijeva stvarnost, zbilju, dok eksperimentalni film prikazuje uvijek neki novitet u podrčju filmske produkcije.³⁶

Karakterizacijske vrste su ako je film u crno-bijelom ili pak u boji, zatim može biti vrsta filma koji su nijemi ili zvučni, filmovi mogu trajati duže i kraće odnosno dugometražni ili kratkometražni i drugo. Nakon vrste filmova imamo i filmske stilove koji se razvrstavaju prema razdoblju sadržaja ili nastanka filma. Tako može film prema stilu biti modernistički,

³⁴ Duić Mirko. Izgradnja raznolikih filmskih zbirki u narodnim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Vol 60. No. 2-3,2017. URL: <https://hrcak.srce.hr/195870> (2020-09-11)

³⁵ Turković Hrvoje. Razredi filmskih vrsta. // Nacrt filmske geneologije. Hrvoje Turković. Zagreb: Matica Hrvatska,2010. Str 68.- 71. (2020-09-5)

³⁶ Gilić Nikica. Filmske vrste i rodovi, 2013. URL: <http://elektronickeknjige.com/knjiga/gilicnikica/filmske-vrste-i-rodovi/4-filmske-vrste/> (2020-09-16)

klasičan i slično. Uz skupine kako je već navedeno postoji i jedan podtip, a to je žanr. Kada govorimo o žanrovima podrazumijeva se da se govori o igranim filmovima, jer samo igrani filmovi imaju žanrove. Tako mogu biti igrani filmovi pustolovni, komedije, mjuzikli, film strave ili pak znanstvena fantastika i slično.³⁷

³⁷ Turković Hrvoje. Razredi filmskih vrsta. // Nacrt filmske genealogije. Hrvoje Turković. Zagreb: Matica Hrvatska, 2010. Str 68.- 71. (2020-09-5)

Istraživanje

Za primjer koji će se istražiti korišten je zapis iz skupnog kataloga Crolist, koji je izrađen na temelju formata UNIMARC, odnosno standarda ISBD-om i drugim IFLA-inim dokumentima.³⁸

Ovim primjerom katalogizacije će se zaključiti je li Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima primjenjiv za audiovizualnu građu odnosno koliko se ulazi u „dubinu“ bibliografskog opisa.

Odabrani film za prikaz primjenjivosti Pravilnika je film Breza, redatelja Ante Babaja. Ova audiovizualna građa u skupnom katalogu je opisan kroz trinaest stavki. Time je zaključno kako bi svaki detaljni opis audiovizualne građe trebao imati svoju bibliografsku razinu i vrstu, naslov i autora građe, dio impresuma što podrazumijeva ime nakladnika, naziv mjesta i godinu izdavanja, materijalni opis građe (bitno je trajanje građe), sažetak, u koliko ima više autora, predmetnica, UDK i signaturu.

Struktura Pravilnika je vrlo jasno napisana i objašnjena te ima 13 skupina.

Stvarni prikaz jedinice građe

Stvarni prikaz jedinice građe podrazumijeva sve podatke koji se nalaze na jedinici građe, odnosno identificiraju i pružaju informacije o istoj.³⁹ Ovo poglavlje obuhvaća stvarni naslov, podatak o odgovornosti, podatak o izdavanju, proizvodnji, o izdanju, o nakladniku, tiskanju, copyrightu. Svi podaci moraju biti preuzeti onako kako su zapisani u samoj jedinici građe, što se podrazumijeva za audiovizualnu građu. No za sve nepotpune podatke, netočne i slično se navode u Napomeni o stvarnom naslovu.

U Pravilniku pod brojem 1.5 stoji dio Glavni stvarni naslov, koji podrazumijeva sam naslov jedinice građe, u primjeru ovog rada to je Breza.

Nadalje, za potrebe katalogizacije potreban je Podatak o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov, a označava osobu odnosno agenta koji je odgovoran za jedinicu građe, tj. njen sadržaj. Ovaj podatak vezan za filmsku građu umjesto autora, koji bi bio potreban ako bi se katalogizirala knjiga ili rukopis, ovdje je potreban redatelj, koji je prema primjeru Ante Babaja.

³⁸ Skupni katalog Crolist. URL: <http://193.198.9.201/cgi-bin/wero.cgi?p=100001&q=Breza&g=1g&c=52100300683> (2020-09-06)

³⁹ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima URL: <https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=chapter&id=16> (2020-09-06)

Podatak o izdavanju, proizvodnji ili raspačavanju je podatak koji se koristi isto kao i za knjižnu građu tako i neknjižnu, u ovom slučaju audiovizualnu građu. Ovaj podatak obuhvaća mjesto, vrijeme te agenta koji je odgovoran za izdavanje.⁴⁰ Time pod brojem 1.23 Ime mjesta izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja je Zagreb, pod 1.25 Ime nakladnika, proizvođača ili raspačavatelja stoji Orfej i 1.27 Godina izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja je godina 2012.

Pravilnik pod brojem 1.11.2.2 navodi dio Odabir podatka o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov pokretnih slika. Ovaj dio nudi da ako u opisu filma, neke emisije ili pak televizijske serije i drugo se spominju glumci, glasovni glumci, pripovjedači i drugi izvođači koji su u sinkroniziranom s izvornog jezika onda se u podatku o odgovornosti navode imena onih izvornih izvođača.⁴¹

Pravilnik propisuje i usvojene naslove djela koja su namijenjena filmskom, televizijskom ili videoprikazivanju te tako s obzirom na to jesu li djela objavljena općenito, jesu li skupna, pojedinačna, zbirna ili neobjavljena navode se obilježja, kao na primjer, godine nastanka ili se navodi usvojeni naslov kao naslov cjeline i drugo. Specifičnost kod filmske građe je to što Pravilnik pod cjelinom Dodatno obilježje djela (2.9), točnije pod Uvjetima navođenja dodatnog obilježja djela (2.9.2) naglašava kako u slučaju usvojenog tj. varijantnog naslova nekog filma ili televizijskog programa se dodaje i riječ film ili televizijski program uz godinu i izvorni jezik kako bi se olakšalo prepoznavanje.⁴²

Identifikacija građe

Drugo poglavlje ovog Pravilnika stoji pod nazivom Identifikacija jedinica građe. Ovo poglavlje obuhvaća jedinice građe unutar nekog sustava i s tim da njihovi podaci uključuju aspekt i opseg jedinice koji se opisuje. Dok se na općoj razini sama građa identificira onim nazivom koji je primjeren za njen izgled, značajku ili namjenu kao na primjer igrani film, na pojedinačnoj razini identificira se naslovom i/ili identifikatorom jedinice građe. Uz navedeno Pravilnik propisuje u ovom dijelu i razinu opisa odnosno npr. cijelu zbirku filmova od određene godine te pojedinačni film unutar iste zbirke i isto tako određuje vrstu jedinice s obzirom na njen izgled, namjenu, oblik i drugo (vrsta medija) i određuje ju sustav znakova

⁴⁰ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima. URL: <https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=element&id=117> (2020-09-06)

⁴¹ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima. URL : <https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=rules&id=545> (2020-09-07)

⁴² Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima. URL: <https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=rules&id=1250> (2020-09-07)

kojim se izrazio sam sadržaj jedinice građe (oblik sadržaja).

Ako se film nalazi u zbirci odnosno ima serijski dio onda se navodi brojčana i kronološka oznaka serijskog djela te vrijeme njihova izdanja.

Za potrebe katalogizacije filmske građe pomoću Pravilnika, mora se zabilježiti vrsta građe s obzirom putem kojeg medija će se prenositi, te pohraniti. Način na koji se navodi mediji ako govorimo o videu: „za analogne i digitalne snimke na materijalnim nositeljima koji zahtijevaju uporabu videouređaja: videokasete, optički diskovi itd“⁴³. U primjeru ovog rada koristi se optički disk, specifičnije rečeno DVD.

Predmet

Za katalogizaciju filmske građe potreban je i Predmet (3.) kako bi korisniku koji pronalazi određeni film, televizijsku seriju mogao lakše pronaći traženo. Te se tako s obzirom najviše na korisnika, njegove potrebe i uvjete svako pripovjedno djelo i njegov sadržaj određuje općim motivima, likovima, mjestima, vremenom radnje. Predmet se prema Pravilniku navodi kao element kada se on može utvrditi i kada se to smatra važnim za samog korisnika.

Bitan dio ove skupine je i oblik odnosno žanr s kojim se prepoznaje tema, stil odnosno sve sadržajne čimbenike koji su bitni korisniku u njegovom zahtjevu. Roman, dokumentarni film, igrani, animirani film sve to je vrsta tj. rod filmova koji se navodi u obliku i time olakšava pretraživanje. U slučaju da film može imati dva oblika te se samim time ne može opisati samo u jednom obliku onda Pravilnik nalaže da se koristi više oblika. Na primjer animirani film može biti i promotivni film te se onda zapisuju oba oblika i time se podrazumijeva da je to animirani reklamni film.⁴⁴

Svaka filmska građa može biti na izvornom jeziku, može biti sinkronizirana i imati dostupne tilove onda se upisuje element jezika filma koji se katalogizira. Ovim elementom unaprijed se već zna je li određeni film sinkroniziran ili već drugo navedeno, i svi filmovi se ovime okupljaju na isto mjesto koje u konačnici olakšava pretragu i različitost između jedinica koje su sličnog ili različitog sadržaja. (3.9. Jezik sadržaja)

⁴³ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima
<https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=rules&id=132> (2020-09-07)

⁴⁴ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima
<https://pravilnik.kam.hr/index.php?action=rules&id=1190> (2020-09-07)

Materijalni opis jedinice građe

Posebno je važan dio opisa filmske građe upravo materijalni opis. Ovaj dio je i jedan od onih čimbenika po čemu se razlikuje od knjižne građe. Pod dio materijalnog opisa pripada i opseg (4.1) koji podrazumijeva riječi i brojke koje tvore jedinicu građe.⁴⁵ Različitost kod filmske građe je to što postoji ona filmska građa sa pokretnim i nepokretnim slikama i kako bi se iste te slike prikazivale potreban im je uređaj koji to omogućuje. Materijalni nositelji koji se koriste u filmskoj građi kao npr. optički diskovi, filmski koluti, prozirnica i drugi koriste se za opseg tih istih pokretnih ili nepokretnih slika, te se svi oni navode u Pravilniku kao npr. 2 filmska koluta, 1 videokaseta i slično.

Dimenzije

U djelu dimenzija nalazi se poglavlje Odabir dimenzija građe na audio, video i projiciranom mediju u kojem piše kako se navodi element dimenzije spremnika kod filmske i magnetne vrpce. Isto tako i u poglavlju Način navođenja dimenzija opisano je kako se širina filmske, magnetne vrpce i mikrofilmske vrpce navodi u milimetrima dok centrimetrima se navodi kasete istih vrpca.

Odnosi između jedinica građe

Sljedeće poglavlje u Pravilniku je Odnosi između jedinice građe (11) gdje se nalazi element kada se djelo pretvara u djelo drugim riječima preradba djela. Ovim načinom djela mijenjaju svoje žanrove, stil, oblik sadržaja te druge elemente. Konkretno u filmskoj građi se može dogoditi promjena oblika sadržaja odnosno rekonstrukcija romana u film, televizijsku seriju ili pak strip.⁴⁶ Najveći problem je što kod ovog elementa može doći do zabune jer se ne primijeti razlika od preradbe ili djelomične preradbe, no svakako gdje se ne može razaznati različitost treba ih staviti u odnos na općenitoj razini.

Prisvajanje djela

Slično preradbi djela, sljedeće u Pravilniku je Prisvajanje djela (11.4). Ovaj element se koristi kada se pojedini dio djela preuzima, te oponaša u drugom djelu i ovime se rade srodni odnosi između jedinica građe. Kod filmske građe je ovaj element često moguć, te bi točno podrazumijevao to da glazba koja nije napisana za određen film, TV seriju, ali se koristi u njima.

⁴⁵ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima URL: <https://pravilnik.kam.hr/index.php?action=element&id=16> (2020-09-07)

⁴⁶ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima URL: <https://pravilnik.kam.hr/index.php?action=search> (2020-09-07)

Nastavak djela

Kako u knjigama se često događa da pojedina radnja događaja se nastavlja u drugoj knjizi, tako je i u filmovima i općenito filmskoj građi. Općenito sadržaj se jednog djela nastavlja u drugi sadržaj drugog djela i to je u Pravilniku zapisano pod poglavljem Nastavak djela (11.7). No treba obratiti pozornost na to da nastavak djela ne podrazumijeva kada su nastala djela i njihov slijed, već samu radnju djela koje su opisane. Ovaj čimbenik se ne odnosi samo sa knjige na knjigu već i na drugi medij. Kod filmske građe je moguće ako se jedan događaj u filmu prikazao da nastavak istog bude u stripu i tada bi se to zapisalo kao „predstavak“, „povratni odnos“ i „nastavak“.⁴⁷

Dopuna djela

Sličnost kod djela Nastavak djela nalazi se i Dopuna djela (11.8) gdje se zapravo kroz jedno djelo i drugo djelo služi kao doprinos. To se može realizirati kroz glazbu koja se nalazi u filmovima ili za potrebe promocije gdje kratkometražni filmovi mogu biti iskorišteni kao reklama.

Primjer opisa filma Breza

U ovome dijelu rada bit će prikazan primjer opisa filma Breza. Film pripada nakladničkoj cjelini Zlatna kolekcija hrvatskog filma. U ovoj nakladničkoj cjelini se nalazi osam hrvatskih filmova, a to su Mala pljačka vlaka, film Dejana Šorka, drugi po redu je Breza, Ante Babaj, Samo jednom se ljubi, filma Rajka Grlića, zatim u Gori raste zelen bor, za čije je dijaloge, režiju i scenarij napisao Antun Vrdoljak, peti po redu je film Banović Strahinja, Film Vatroslava Mimice, film Oficir s ružom, čiji je režiser i scenarist Dejan Šorak, Seljačka buna je film isto Vatroslava Mimice te zadnji film u ovoj cjelini je Okupacija u 26 slika, film Lordana Zafranovića.

Nadalje će biti izražen opis filma Breza, preuzet iz skupnog kataloga CroList⁴⁸, prema elementima Pravilnika.

⁴⁷ Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima URL: <https://pravilnik.kam.hr/index.php?action=rules&id=953> (2020-09-08)

⁴⁸ Skupni katalog CroList. „Breza“>video (DVD,VHS,film) URL: <http://193.198.9.201/cgi-bin/wero.cgi?p=100001&q=Breza&g=1g&c=52100300683> (2020-09-08)

- 1.1 Stvarni prikaz: Breza
- 1.5 Glavni stvarni naslov: Breza
- 1.11 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov: Autor: Ante Babaja
- 1.11.4 Drugi elementi opisa u podatku o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov:
 - scenarij: Slavko Kolar, Ante Babaja, Božidar Violać
 - scenografija: Željko Senečić
 - glazba: Anđelko Klobučar
 - snimatelj: Tomislav Pinter
 - skladatelj filmske glazbe: glazba: Anđelko Klobučar
 - glumci: Manca Košir, Fabijan Šovagović
- 1.22 Podatak o izdavanju, proizvodnji ili raspačavanju: Zagreb : EPH media, 2012, cop.1967
- 1.23 Ime mjesta izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja: Zagreb
- 1.25 Ime nakladnika, proizvodnje ili raspačavatelja: EPH media
- 1.27 Godina izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja: 2012
- 1.36 Podatak o nakladničkoj cjelini: Zlatna kolekcija hrvatskog filma
- 2.1 Razina opisa: m2, monografija
- 2.2 Naziv ili vrsta: video (DVD, VHS, film)
- 2.3 Medij: audiovizualni, video
 - 2.3.3 Način navođenja medija: video (za analogne i digitalne snimke koje zahtijevaju uporabu video-uređaja: videokasete, DVD-i itd.)
- 2.4 Oblik sadržaja: slika (pokretna)
- 2.5 Identifikator djela: 521003006
- 3.6 Oblik ili žanr: Drama
- 3.18 Zvučni sadržaj: sa zvukom
- 3.19 Trajanje: 92 min
- 3.9 Jezik sadržaja: Hrvatski
- 4.1 Opseg: DVD
- 4.21 Videoformat: VHS
- 4.22 Standard emitiranja: u bojama (PAL)
- 4.3 Materijalni nositelj: DVD

- 4.5 Dimenzije: 12 cm
- 5.30 Način snimanja: analogno
- 5.38 Sustav smanjenja šuma: sa zvukom (Dolby digital)
- 5.21 Video format
- 11.8 Dopune djela: prilog uz: Breza

Opis nakladničke cjeline filma Breza

Uz primjer opisa filma, u skupnom katalogu se nalazi i opis za nakladničku cjelinu kojoj pripada film Breza. Prema navedenoj katalogizaciji nadalje će biti napravljen opis pomoću Pravilnika.

- 1.5 Glavni stvarni naslov: Zlatna kolekcija hrvatskog filma
- 2.1 Razina opisa: s1 : serijska publikacija
- 2.2 Naziv ili vrsta: video (DVD, VHS, film)
- 1.22 Podatak o izdavanju, proizvodnji ili raspačavanju: Zagreb : EPH media, 2012.
 - Napomena: Nenumerirana nakladnička cjelina
 - Pripadajuće cjeline: 8 jedinica

Opis tekstnog priloga filma Breza

Film dolazi uz tekstni prilog sa podacima o autoru i ilustracijama.

- 1.5 Glavni stvarni naslov: Breza : film Ante Babaje / [tekst Jurica Pavičić, Željko Ivanjek, Nenad Polimac]
- 1.11 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov: Autor: Pavičić, Jurica, filmski kritičar
 - 1.11.4 Drugi elementi opisa u podatku o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov: Ivanjek, Željko ; Polimac, Nenad
- 1.22 Podatak o izdavanju, proizvodnji ili raspačavanju: Zagreb : EPH media, 2012
- 1.36 Podatak o nakladničkoj cjelini: Zlatna kolekcija hrvatskog filma ; 3
- 2.1 Razina opisa: m2 : monografija
- 2.2 Naziv ili vrsta: tekst, tiskani
- 2.5 Identifikator djela: ISBN 978-953-7770-68-6
- 3.17 Ilustracije: ilustr. (djelomice u bojama)

4.1 Opseg: 58 str.

4.5 Dimenzije: 15 x 15 cm

11.8 Dopune djela: prilog: Breza

Zaključak istraživačkog rada

Pravilnik za opis i pristup građe u knjižnicama, arhivima i muzejima je napravljen kako bi sve tri baštinske ustanove imale mogućnost razmjene podataka, njihovu ponovnu uporabu te time i korisnicima olakšati pronalaženje istog. Prema gore napravljenom istraživanju, zaključno je kako je Pravilnik u istinu namijenjen za sve tri ustanove. Pravilnikom su opisani svi potrebni elementi za opis filmske građe. Iz opisa se može saznati detaljnije od određenom filmu i time o njegovim tekstnim priložima i naklaničkoj cjelini.

Svako poglavlje i potpoglavlje ovog Pravilnika je detaljno opisano, uz to je navedeno što označava određen termin, resurs podataka, uvjeti pod kojim se navodi određeni podatak, kako odabrati pravilan termin i sam način na koji se navodi određeni termin. Sve ovo je ponuđeno pod svaki dio Pravilnika uz navedene primjere i veoma olakšava opis kako filmske građe tako i svake druge.

Kako se vidi iz gore navedenog opisa, film Breza je jako detaljno opisan te može se uvidjeti koliko različitih stavki ovaj Pravilnik nudi. Svi elementi Pravilnika su navedeni po redoslijedu i uz brojeve. Ovime svaki korisnik može jednostavno i detaljno opisati određenu građu.

Zaključak

Katalogizacija u knjižnicama se provodi otkad postoje knjižnice kao ustanove. No pravila katalogizacije i sami katalozi su se mijenjali s vremenom. Dolazi do napretka u katalogizaciji kada je došlo do ideje razvitka međunarodnog standarda. Nakon toga knjižnice su bile u mogućnosti samo razmjenu podataka ubrazati i olakšati proces katalogizacije. No uz knjižnice postoje i njima srodne baštinske ustanove, arhivi i muzeji. Ove tri ustanove su jako bliske svojom građom. Zaključno s tim dovedeno je do realizacije Projekta u kojem će se napraviti Pravilnik koji će omogućavati svim trima ustanovama uvjete za razmjenu, povezivanje, te uporabu podataka. Ovim se uveliko olakšava korisnicima u svojim upitima.

Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima je od velike pomoći svima koji ga koriste. Koristeći filmsku građu zaključno je kako Pravilnik je primjenjiv za njen opis te ulazi u velike detalje opisa. Korisnik može saznati puno više nego što je njegov upit. Od nakladničke cjeline u kojima se određeni film nalazi, do njegovo materijalnog opisa i privitka uz koji dolazi. Uz to u Pravilniku je svaki element opisan do detalja te je i navedeno kako se određeni element opisuje.

Elementa u Pravilniku ima mnogo te time je i olakšano opisivanje jer svaki opis filmske građe je naveden u Pravilniku. Uz same potrebne elemente opisa, Pravilnik sadrži i dodatne elemente koji dodatno poboljšavaju sam opis.

Pravilnik dakle je primijenjen za filmsku građu, ne vezano koliko elemenata opisa ima i kojim načinom oni bili napisani.

Uporabom Pravilnik za opis i pristup građi knjižnicama, arhivima i muzejima pridonosi lakšem, efikasnijem i bržem pronalasku filmske građe u katalogu, a samim time i bolje razumijevanje kataložnog opisa.

Literatura

1. Nacionalni pravilnik za katalogizaciju URL:<http://npk.nsk.hr/pravilnik/o-projektu/>
2. Katić, Tinka. Rad na Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Mirna Willer : Festschrift / urednice Tinka Katić i Nives Tomašević. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2020. Str. 211-226. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1>
3. IME ICC: IFLA Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003-Pretoria 2007. Statement of international cataloguing principles (2009),<http://www.ifla.org/publications/statement-of-international-cataloguing-principles>. Hrv. prijevod: Izjava o međunarodnim kataložnim načelima, http://www.ifla.org/files/cataloguing/icp/icp_2009-hr.pdf
4. Vukadin, A. (2017.) Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima: načela i struktura. Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture, 20, 110-129.
5. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4565>
6. Nataša Mataušić. Fond filmske građe u Zbirci fotografija, filmova i negativa Hrvatskoga povijesnog muzeja // Informatica museologica, Vol. 31 No. 3-4, 2000. Hrčak URL: <https://hrcak.srce.hr/142831>
7. IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama URL: <https://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf>
8. Recommendation for the Safeguarding and Preservation of Moving Images, General Conference of UNESCO. Beograd, 1980. URL:<http://portal.unesco.org/>
9. Kukuljica, Mato. Zaštita i restauracija filmskog gradiva. Nav. dj., Str. 7.
10. Mato Kukuljica. Hrvatski filmski savez. Pregled aktualnih problema u zaštiti audiovizualnog gradiva. 2005. URL: http://www.hfs.hr/hfs/zapis_clanak_detail.asp?sif=739
11. Stanković Jasna. Filmska građa kao izvor za povijest socijalističkog perioda. // Arhivski vjesnik, Vol. 29 No. 1, 1986. Str. 143. – 152. URL: <https://hrcak.srce.hr/121201>
12. Hrvatski filmski arhiv (Hrvatska kinoteka). URL:<http://zagreb.arhiv.hr/hr/hda/fs-ovi/kinoteka.htm>

13. Višnja Cej; Tea Grašić-Kvesić; Tomislav Silić. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Vol. 56 No. 4, 2013. URL: <https://hrcak.srce.hr/142385>
14. Mirko Duić. Izgradnja raznolikih filmskih zbirki u narodnim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Vol 60. No. 2-3,2017. URL: <https://hrcak.srce.hr/195870>
15. Turković Hrvoje. Razredi filmskih vrsta. // Nacrt filmske geneologije. Hrvoje Turković. Zagreb: Matica Hrvatska,2010. Str 68.- 71.
16. Skupni katalog CroList. URL: <http://193.198.9.201/cgi-bin/wero.cgi?p=100001&q=Breza&g=1g&c=52100300683>
17. Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima URL: <https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=chapter&id=16>
18. Gilić Nikica. Filmske vrste i rodovi, 2013. URL: <http://elektronickeknjige.com/knjiga/gilicnikica/filmske-vrste-i-rodovi/4-filmske-vrste/>
19. UNESCO-v manifest za narodne knjižnice 1972./IFLA. UNESCO Bulletin for Libraries, vol. XXVI, no. 3, May-June 1972. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/documents/unesco-public-library-manifesto-1972.pdf>
20. Barbarić, Ana. ISBD : Međunarodni standardni bibliografski opis. Objedinjeno izd., 2014. (prijevod). // CROSBİ URL: <https://www.bib.irb.hr/760882>

Rules for resource description and access in libraries, archives and museums

Summary

The paper presents a project for the development of a national rulebook for cataloging entitled "Rules for the description and access to materials in libraries, archives and museums" (Rules KAM) which will be applied in this thesis to the description of film material. The aim of this thesis is to showcase the possibilities of applying the KAM Rulebook to the description of film material. The purpose of this paper is to investigate whether the new national rulebook for cataloging is applicable to the description of film material. Moreover, it is to see whether this description is possible with the help of the Rules in relation to the application of common elements of film material description according to ISBD, which are possible shortcomings, as well as whether the Rules prescribe elements of description that have not been common and applicable so far, but contribute to a better description. The first part of the paper will present the Rules for the description and access of materials in libraries, archives and museums, including the description of the project "Development, publication and maintenance of national regulations for cataloging", as well as the structure and content of the Rules. Furthermore, in the second part of the paper, a description of the film material and its basic features follows will be provided.

In the research part of the paper, the film material will be described first with the help of ISBD and then with the help of the "Rules for the description and access to material in libraries, archives and museums" and to explore the possibilities of applying these Rules to the description of film material. It will be investigated whether the "Rules for the description and access to materials in libraries, archives and museums" are appropriate for the description of the film, whether the Rules contain all the necessary elements of description, and whether the Rules prescribe some additional elements that can be used to describe the film material, and will furthermore, contribute to either easier finding of film material in the catalogue or better understanding of the catalogue record itself.

Key words: national rulebook for cataloging, film material, catalog record, KAM Rulebook